

RAPORT DE EVALUARE SECTORIALĂ A RISCURILOR DE SPĂLARE A BANILOR ȘI FINANȚARE A TERORISMULUI ÎN SECTORUL COMERȚULUI CU BUNURI DE LUX

- OPERE DE ARTĂ, METALE ȘI PIETRE PREȚIOASE

*conform art. 5 alin. (1) lit. i)-k) din Legea nr.129/2019 pentru prevenirea și combaterea
spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea
unor acte normative, cu modificările și completările ulterioare*

2025

Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor

1

PARTEA I - INTRODUCERE

- I.1. Scopul evaluării
- I.2. Obiectivele evaluării
- I.3. Metodologia de evaluare a riscurilor
- I.4. Surse de date și informații
- I.5. Structura raportului

2

PARTEA II - SECTORUL COMERȚULUI CU OPERE DE ARTĂ ȘI BUNURI CULTURALE MOBILE

II.1. Profilul sectorului comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile

- II.1.1. Definiția și rolul sectorului
- II.1.2. Bunurile culturale mobile
- II.1.3. Zone libere și depozitarea
- II.1.4. Importanța economică a sectorului și factorii contextuali
- II.1.5 Cadrul legal aplicabil

II.2. Evaluarea riscurilor de SB/FT

- II.2.1. Supravegherea sectorului la nivel național
- II.2.2 Dimensiunea sectorului comerțului cu opere de artă în România
- II.2.3. Riscurile identificate în contextul global
- II.2.4. Riscurile identificate la nivel național
- II.2.5. Criminalitate și tendințe în sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile din România

II.3. Amenințări și vulnerabilități specifice sectorului

- II.3.1. Tipologii de spălare a banilor în sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile
- II.3.2. Finanțarea terorismului
- II.3.3. Analiza vulnerabilităților SB/FT în asociere cu alte sectoare economice

2

II.4. Gestionarea riscurilor

II.4.1. Evaluarea și stabilirea profilului de risc pentru sectorul comercianților de artă și bunuri culturale mobile (matricea riscurilor)

II.4.2. Măsuri de gestionare și atenuare a riscurilor

II.4.3. Strategii de răspuns și management al riscurilor

II.5. Concluzii și recomandări

II.5.1. Rezumatul principalelor constatări

II.5.2. Recomandări și măsuri de atenuare

3

PARTEA III - SECTORUL COMERȚULUI CU METALE ȘI PIETRE PREȚIOASE

III.1. Profilul sectorului de comerț cu metale și pietre prețioase

III.1.1. Profilul economic al sectorului la nivel național și internațional

III.1.2. Caracteristici principale

III.1.3. Procesul Kimberley

III.1.4. Cadrul legislativ

III.2. Evaluarea riscurilor de SB/FT

III.2.1. Analiza riscurilor asociate sectorului de comerț cu metale și pietre prețioase

III.3. Amenințări și vulnerabilități

III.3.1. Amenințări asociate sectorului

III.3.2. Vulnerabilități asociate sectorului

III.3.3. Tendințe emergente privind riscurile de SB/FT asociate sectorului

III.4. Factori de atenuare a riscurilor

III.4.1. Factori de atenuare a riscurilor de SB/FT în sectorul comerțului cu metale și pietre prețioase

IV. Concluzii și recomandări

IV.1. Recomandări și măsuri de atenuare

ACRONIME ȘI ABREVIERI

AML	Anti money laundering - Combaterea spălării banilor
ANPC	Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor
FATF	Financial Action Task Force - Grupul de Acțiune Financiară Internațională- GAFI
CAEN	Clasificarea activităților din economia națională
CSB/CFT	Combaterea spălării banilor și combaterea finanțării terorismului
ENR	Evaluarea Națională a Riscurilor
EUROPOL	Agencia Uniiunii Europene pentru Cooperare în Materie de Aplicare a Legii
FATF	Financial Action Task Force - Grupul de Acțiune Financiară Internațională- GAFI
FIU	Financial Intelligence Unit - Unitate de Informații Financiare
FT	Finanțarea Terorismului
H.G.	Hotărâre de Guvern
ICOM	Consiliul Internațional al Muzeelor
INTERPOL	Organizația Internațională a Poliției Criminale
KPCS	Schema de certificare a Procesului Kimberley
KYC	Know your customer - „Cunoaște-ți clientul”
MONEYVAL	Comitetul de experți pentru evaluarea măsurilor de CSB/CFT constituit la nivelul Consiliului Europei
NFT	Non-fungible tokens - jeton nefungibil
O.U.G.	Ordonanță de urgență
OFAC-SUA	Biroul de Control al Activelor Străine al Trezoreriei SUA
ONPCSB	Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor-Unitatea de Informații Financiare a României (FIU/UIF)
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PEP	Persoane expuse public
PIB	Produsul Intern Brut
RTS	Raport de tranzacții suspecte
SEE	Spațiului Economic European
SB	Spălarea Banilor
SNRA	Evaluarea Supranațională a Riscurilor
TBML	Trade Based Money Laundering - Spălarea banilor bazată pe comerț
TVA	Taxa pe valoare adaugata
UE	Uniunea Europeană
UNODC	Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate
WCO	Organizația Mondială a Vămirilor

PARTEA I

Introducere

I.1. Scopul evaluării

Scopul principal al evaluării sectoriale a riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului (SB/FT) pentru entitățile care desfășoară activități de comercializare a bunurilor de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) este identificarea și analiza riscurilor specifice. Evaluarea urmărește să identifice vulnerabilitățile asociate fiecărui sector în parte, amenințările interne și externe care pot facilita activitățile de spălare a banilor și finanțare a terorismului, precum și măsurile necesare pentru a le contracara.

Procesul de evaluare se concentrează pe analiza profilului clienților și a profilului tranzacțional al acestora în sectorul comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase), având în vedere vulnerabilități în legătură cu disimularea fondurilor ilegale, lipsa transparenței privind proveniența bunurilor și destinația acestor categorii de bunuri de lux. De asemenea, se vor analiza tendințele emergente, schimbările de pe piața artei, respectiv piața de metale și pietre prețioase, luând în considerare specificul activităților desfășurate de entitățile din sector, care pot fi expuse la activități de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Aceste tendințe includ creșterea numărului de tranzacții transfrontaliere, folosirea bunurilor de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) în scop investițional pentru stocarea sau mutarea averii și creșterea interesului pentru transferurile provenite din jurisdicții cu reglementări mai puțin stricte.

Evaluarea sectorială contribuie astfel la identificarea și înțelegerea factorilor care pot influența riscurile de SB/FT și la consolidarea măsurilor de atenuare în scopul prevenirii și combaterii acestor riscuri asociate sectorului comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase).

I.2. Obiectivele evaluării

Obiectivele evaluării sectoriale a riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului (SB/FT) pentru sectorul comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) sunt multiple și vizează, în principal, identificarea, analizarea și determinarea riscurilor aferente fiecărui sector în parte. În acest context, obiectivele evaluării sunt următoarele:

Identificarea și analiza riscurilor de SB/FT: Evaluarea urmărește identificarea riscurilor specifice, atât actuale, cât și potențiale, aferente comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) ce pot apărea în cadrul activităților desfășurate de către aceste categorii de entități. Aceste riscuri sunt corespondente cu vulnerabilitățile sistemice la nivel sectorial, precum și cu tendințele emergente pe piața de artă, respectiv piața de metale și pietre prețioase, cum ar fi utilizarea tehnologiilor digitale și a criptomonedelor pentru tranzacționarea acestor tipuri de bunuri de lux.

Evaluarea vulnerabilităților sectoriale: Un obiectiv esențial al evaluării este identificarea punctelor slabe din cadrul sectorului de comerț cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase). Aceasta include lipsa transparenței în tranzacțiile transfrontaliere, riscurile generate de țări terțe sau jurisdicții caracterizate prin sisteme slabe de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului (CSB/CFT), precum și zone cu reglementări fiscale mai permissive sau lacune în reglementările sectoriale aplicabile activităților din domeniul artei ori comerțului cu metale și pietre prețioase, care pot favoriza expunerea la activități de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

Analiza impactului tendințelor pieței de artă și a comerțului cu metale și pietre prețioase: Evaluarea va analiza tendințele emergente pe piața de artă, respectiv piața de metale și pietre prețioase, inclusiv în ceea ce privește creșterea volumului de tranzacții online și utilizarea criptomonedelor, precum și identificarea riscurilor asociate cu dezvoltarea pieței de artă în regiunile cu reglementări slabe sau inexistente. Totodată, se vor avea în vedere alte elemente relevante în contextul global în ceea ce privește restricțiile instituite anumitor categorii de metale și pietre prețioase prin sancțiuni internaționale, embargouri, etc.

Evaluarea măsurilor existente de identificare a riscurilor: Evaluarea va examina măsurile de identificare și evaluare a riscurilor de SB/FT aplicate de entitățile raportoare care fac comerț cu opere de artă sau cu metale și pietre prețioase, dintre care amintim cel puțin următoarele: politici și proceduri de cunoaștere a clientelei (KYC), monitorizarea tranzacțiilor, raportarea tranzacțiilor suspecte și a tranzacțiilor cu numerar, respectarea reglementărilor naționale și internaționale în materie. De asemenea, va fi analizată eficiența acestor mecanisme raportat la riscurile identificate și eventualele deficiențe constatate.

Formularea de recomandări pentru reducerea riscurilor: În urma analizei riscurilor și vulnerabilităților, se vor propune măsuri de atenuare și recomandări punctuale pentru îmbunătățirea eficienței și eficacității sistemului național de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru sectorul comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase).

I.3. Metodologia de evaluare a riscurilor

Metodologia utilizată pentru identificarea și evaluarea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului (SB/FT) în sectorul comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) a fost elaborată în conformitate cu standardele internaționale stabilite de Grupul de Acțiune Financiară Internațională (FATF) și cu cerințele reglementărilor naționale și europene aplicabile. Evaluarea riscurilor are ca scop identificarea, analiza și înțelegerea riscurilor specifice acestui sector, cu scopul implementării unor măsuri proporționale și eficiente de prevenire și combatere a SB/FT.

Etapele procesului de evaluare

Evaluarea riscurilor presupune parcurgerea mai multor etape, după cum urmează:

1. Colectarea și analiza datelor

Această etapă a presupus obținerea și analiza unui set variat de date, inclusiv:

- Informații colectate prin intermediul chestionarelor adresate entităților raportoare din sectorul comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase), pentru a evalua măsurile implementate pentru prevenirea SB/FT;
- Analiza datelor statistice întocmite la nivelul ONPCSB, inclusiv date și informații relevante din rapoartele de tranzacții suspecte sau cu numerar și a statisticilor furnizate de autoritățile competente;
- Analiza unor rapoarte întocmite de organisme internaționale relevante în domeniul combaterii infracționalității transfrontaliere, inclusiv combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.

2. Identificarea surselor relevante de date și informații

În cadrul acestei etape, au fost identificate sursele de date și informații relevante, printre care:

- Evaluările și rapoartele internaționale de referință, cum ar fi Evaluarea Națională a Riscurilor (ENR) și Evaluarea Supranațională a Riscurilor (SNRA) realizate de Comisia Europeană;
- Rapoarte ale organismelor internaționale precum UNODC, WCO, EUROPOL, etc. ;
- Rapoarte și baze de date privind sectorul metalelor și pietrelor prețioase;
- Analiza vulnerabilităților și amenințărilor asociate sectorului aurului/diamantelor;

- Rapoarte și cercetări recente asupra pieței de artă, incluzând tranzacțiile cu lucrări de artă și tendințele emergente;
- Analiza tipologiilor de riscuri identificate în sectorul artei și alte domenii conexe.

3. Identificarea și evaluarea riscurilor specifice fiecărui sector în parte

Analiza riscurilor sectoriale s-a concentrat pe identificarea și evaluarea vulnerabilităților și amenințărilor acestui sector, incluzând:

- Expunerea sectorului la activități cu risc ridicat, cum ar fi tranzacțiile de valori mari, cu opere de artă și bunuri culturale mobile sau metale și pietre prețioase;
- Analiza relațiilor de afaceri cu clienți din jurisdicții cu reglementări slabe sau inexistente, inclusiv din țări terțe;
- Evaluarea aplicării măsurilor de prevenire a SB/FT de către entitățile din fiecare sector în parte.

4. Analiza contextului general al sectorului

Evaluarea va analiza structura fiecărui sector în parte, interacțiunea acestuia cu alte sectoare economice și dimensiunea pieței de artă, respectiv a comerțului de metale și pietre prețioase, pentru a înțelege mai bine riscurile specifice. Este esențial să se aprecieze nivelul de expunere la riscuri de spălare a banilor și finanțare a terorismului în contextul în care sectorul bunurilor de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) are valențe internaționale și poate implica tranzacții complexe sau dificil de monitorizat.

Instrumente utilizate în evaluare

În cadrul procesului de evaluare au fost utilizate diverse metode pentru colectarea și analiza datelor și informațiilor, printre care:

- Chestionare adresate entităților din sector pentru a obține informații în mod direct din piață despre mecanismele folosite în scopul respectării obligațiilor legale în materie de CSB/CFT, inclusiv politicile interne și provocările întâlnite în relație cu clienții;
- Analiza datelor statistice deținute de autoritățile naționale competente;
- Solicitări de date și informații de la autoritățile naționale competente cu privire la tipologii sau cazuri (inclusiv stadiul în care se află sau orice informații relevante despre acestea) de spălare a banilor sau finanțare a terorismului în sectorul comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase);

- Studiarea cazurilor de utilizare abuzivă a produselor și serviciilor din fiecare sector în parte, pentru a evidenția vulnerabilitățile majore și punctele slabe din cadrul reglementărilor actuale.

Evaluarea riscurilor asociate sectorului de comerț cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) include o analiză detaliată a contextului economic, juridic și operațional, având drept scop identificarea vulnerabilităților asociate artei, respectiv metalelor și pietrelor prețioase, evaluarea probabilității apariției unor amenințări de SB/FT și determinarea impactului acestora asupra sectorului artei, respectiv a sectorului de metale și pietre prețioase. Analiza se concentrează asupra riscurilor specifice, cum ar fi utilizarea abuzivă a comerțului online și riscurile asociate tranzacțiilor de valoare ridicată, în special în valută, inclusiv când tranzacțiile au o componentă transfrontalieră, clienții provenind din țări terțe sau jurisdicții care au sisteme slabe sau ineficiente de CSB/CFT.

I.4. Surse de date și informații

Colectarea de informații și date reprezintă o etapă esențială în evaluarea sectorială a riscurilor de spălare a banilor (SB) și finanțare a terorismului (FT), având ca scop obținerea unei imagini de ansamblu asupra vulnerabilităților și amenințărilor specifice sectorului comercianților de artă și bunuri culturale, respectiv a sectorului de comerț cu metale și pietre prețioase. Acest proces are la bază multiple surse de informații și baze de date, atât naționale, cât și internaționale, oficiale sau private, care sunt coroborate cu celelalte în scopul determinării riscurilor la nivel național prin raportare la tendințele globale de expunere la fenomene infracționale în sectorul de artă, respectiv sectorul de metale și pietre prețioase.

Pentru a obține o imagine de ansamblu asupra vulnerabilităților sectorului de artă, respectiv a sectorului de metale și pietre prețioase, au fost utilizate multiple surse de date, inclusiv:

1. Informații furnizate de entitățile raportoare, din fiecare sector în parte, prin completarea chestionarelor transmise. Acestea includ comercianți de artă, case de licitații, galerii de artă și intermediari din domeniul artei, precum și profesioniști care sunt autorizați să comercializeze metale și pietre prețioase. Chestionarele au permis colectarea de date esențiale privind produsele și serviciile oferite, categoriile de clienți deserviți, măsurile de prevenire a spălării banilor și finanțării terorismului (SB/FT) implementate și gradul de conformitate cu reglementările în vigoare. Aceste informații au fost fundamentale pentru evaluarea riscurilor sectoriale și identificarea vulnerabilităților și neconformităților.

2. Rapoartele și analizele autorităților competente: Acestea includ rapoarte întocmite de autoritățile naționale sau organismele internaționale relevante, cum ar fi Evaluarea Națională a Riscurilor, Evaluarea Supranațională a Riscurilor, rapoartele MONEYVAL și alte studii de impact. Aceste resurse au oferit informații importante despre vulnerabilitățile și amenințările la care este expus fiecare sector în parte, inclusiv prin identificarea factorilor de atenuare și a măsurilor de diminuare a riscurilor identificate în aceste rapoarte.

3. Datele statistice furnizate de autoritățile competente, inclusiv organele de aplicare a legii, care reprezintă o contribuție fundamentală în determinarea și înțelegerea riscurilor asociate fiecărui sector în parte. Aceste statistici au oferit informații relevante pentru identificarea amenințărilor și a vulnerabilităților, precum și pentru evidențierea tendințelor emergente care pot influența modul în care sectorul comercianților de artă, respectiv sectorul comercianților de metale și pietre prețioase, pot fi utilizate în scheme complexe de SB/FT.

4. Analiza statistică a incidentelor de spălare a banilor, inclusiv tipurile de scheme care pot fi utilizate pentru integrarea fondurilor ilicite prin achiziționarea de opere de artă de valoare mare sau de bijuterii din metale și pietre prețioase rare. Această analiză a fost esențială pentru evidențierea deficiențelor în aplicarea măsurilor de cunoaștere a clientelei și monitorizarea tranzacțiilor suspecte și a tranzacțiilor în numerar, reprezentând un punct de referință pentru remedierea acestora.

5. Studiile, statisticile și ghidurile elaborate de organisme internaționale, precum FATF (Grupul de Acțiune Financiară Internațională), UNODC (Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate), WCO (Organizația Mondială a Vămirilor), EUROPOL, INTERPOL, Comisia Europeană (inclusiv departamentul Eurostat) și alte organisme internaționale relevante. Aceste surse au furnizat o perspectivă globală asupra eforturilor necesare pentru combaterea criminalității organizate și combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului asociate fiecărui sector în parte.

Colectarea de date primare realizată prin chestionare personalizate pentru sectorul de comerț cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) a permis obținerea de informații actualizate și relevante privind nivelul de conștientizare a riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului, inclusiv măsurile de conformitate adoptate și practicile operaționale utilizate în gestionarea acestor riscuri. În plus, analiza a evaluat vulnerabilitățile identificate în context internațional, utilizând studii, statistici și ghiduri de referință. Acestea au oferit o perspectivă integrată asupra riscurilor transfrontaliere și a tendințelor emergente în context global, care pot influența riscurile la nivel național asociate fiecărui sector în parte, în special în ceea ce privește noi scheme de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

De asemenea, datele și informațiile obținute din surse deschise, cum ar fi rapoartele media, statistici publicate, studii independente și publicații de specialitate din domeniul artei și bunurilor culturale, respectiv domeniul comerțului cu metale și pietre prețioase, au oferit o perspectivă amănunțită asupra riscurilor emergente și a vulnerabilităților asociate care pot influența activitatea comercianților de artă, respectiv a comercianților de metale și pietre prețioase. Abordarea integrată a tuturor surselor de date și informații a permis realizarea unei evaluări detaliate, luând în considerare tendințele actuale și probabilitatea unor scenarii viitoare, asigurând astfel suportul pentru formularea de acțiuni și recomandări orientate pentru a reduce riscurile identificate pentru fiecare sector în parte.

I.5. Structura raportului

Raportul de evaluare a riscurilor asociate sectorului de comerț cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) este conceput pentru a oferi o imagine de ansamblu asupra expunerii la riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului, ținând cont de particularitățile și vulnerabilitățile specifice fiecărui sector în parte – sectorul de artă și bunuri culturale, respectiv sectorul de comerț cu metale și pietre prețioase. Documentul urmărește o abordare cuprinzătoare a principalilor factori de risc, a mecanismelor de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, precum și recomandările specifice adresate atât entităților raportoare, cât și autorităților naționale competente, în scopul gestionării eficiente a riscurilor identificate.

Raportul este împărțit în trei părți, astfel partea întâi are un rol introductiv și conține aspecte privind metodologia în baza căreia a fost realizat prezentul raport, sursele de date și informații folosite, analiza acestora, precum și o scurtă descriere a principalelor capitole din fiecare parte. A doua parte este dedicată evaluării riscurilor de SB/FT în sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale, în timp ce a treia parte cuprinde evaluarea riscurilor de SB/FT în sectorul de comerț cu metale și pietre prețioase.

PARTEA I. INTRODUCERE

Raportul de evaluare a riscurilor asociate sectorului comerțului cu bunuri de lux (precum opere de artă, metale și pietre prețioase) vizează o analiză cuprinzătoare a vulnerabilităților și amenințărilor acestui sector în ceea ce privește spălarea banilor (SB) și finanțarea terorismului (FT).

Această secțiune introductivă urmărește să stabilească contextul evaluării, explicând scopul general al raportului și importanța acestuia în contextul evaluării riscurilor de spălare a banilor și finanțarea a terorismului atât la nivel național, dar și internațional. De asemenea, sunt prezentate obiectivele principale ale evaluării, care includ identificarea riscurilor specifice, analiza impactului acestora asupra fiecărui sector în parte și formularea recomandărilor relevante cu scopul diminuării riscurilor identificate. Metodologia utilizată pentru realizarea acestei evaluări va fi expusă detaliat, astfel asigurându-se transparența procesului și garanții privind autenticitatea concluziilor obținute. În final, secțiunea va descrie structura raportului, oferind o imagine clară a modului în care este organizată analiza și cum fiecare parte a raportului contribuie la conturarea unei perspective de ansamblu asupra riscurilor evaluate.

PARTEA II. SECTORUL COMERȚULUI CU OPERE DE ARTĂ ȘI BUNURI CULTURALE MOBILE

Profilul sectorului comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile

Sectorul artei este unul dintre cele mai complexe și dinamice din punct de vedere economic și cultural, având un impact semnificativ asupra economiei naționale și asupra pieței internaționale. Această secțiune are rolul de a defini în mod clar sectorul, de a-i descrie principalele componente și de a explica cum interacționează diferitele segmente ale acestuia.

Se va face o distincție clară între bunurile culturale mobile (precum operele de artă) și alte categorii de bunuri care sunt strâns legate de patrimoniul cultural. În continuare, se va explora conceptul de zone libere și depozitarea de bunuri culturale, accentuând riscurile suplimentare asociate cu tranzacțiile realizate în aceste zone. În această secțiune se va discuta, de asemenea, despre importanța economică a sectorului de artă în contextul global, subliniind rolul său în economia culturală, dar și riscurile economice pe care le poate aduce, având în vedere posibilele legături cu activități financiare ilicite. Se va încheia cu o prezentare a cadrului legal aplicabil, care va include atât reglementările internaționale, cât și legislația națională specifică sectorului, indicând cum aceasta influențează riscurile și măsurile de prevenire implementate în sector.

Evaluarea riscurilor de SB/FT

În această secțiune, vor fi abordate riscurile specifice de spălare a banilor și finanțare a terorismului asociate cu sectorul artei și bunurilor culturale. Începând cu o descriere detaliată a reglementărilor internaționale privind prevenirea SB/FT, vor fi analizate practicile de supraveghere aplicate la nivel național. De asemenea, vom examina dimensiunea sectorului de artă în România, inclusiv statisticile și datele relevante despre entitățile care operează în acest domeniu. O atenție deosebită va fi acordată riscurilor globale care pot afecta acest sector, având în vedere natura transnațională a pieței de artă și a bunurilor culturale. Analiza va include exemple de riscuri identificate la nivel internațional, precum tranzacțiile de mari dimensiuni realizate prin intermediul operelor de artă și utilizarea acestora pentru disimularea fondurilor ilicite. În paralel, va fi realizată o evaluare a riscurilor identificate la nivel național, în conformitate cu particularitățile economice și politice ale României. Secțiunea va analiza, de asemenea, tendințele în criminalitatea asociată sectorului de artă din România, incluzând date relevante privind infraționalitatea legată de fraudă, spălare de bani și alte activități ilegale.

Amenințări și vulnerabilități specifice sectorului

Amenințările și vulnerabilitățile specifice sectorului de artă vor fi abordate în această secțiune, cu scopul de a identifica și analiza factorii care pot intensifica riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului în cadrul acestui domeniu. Vor fi prezentate principalele forme prin care sectorul de artă poate fi utilizat pentru facilitarea activităților financiare ilicite, cum ar fi utilizarea operelor de artă pentru a masca tranzacții suspecte sau efectuarea de tranzacții în condiții care permit opacitatea și evitarea supravegherii corespunzătoare, de exemplu, în zone libere sau în depozite care nu sunt reglementate sau controlate adecvat. În paralel, se va analiza cum sectorul de artă poate fi vulnerabil la utilizarea sa în scopuri de finanțare a terorismului, în contextul în care sectoare sensibile precum arta pot deveni canale pentru direcționarea fondurilor destinate activităților teroriste. Totodată, vor fi examinate interacțiunile sectorului de artă cu alte domenii economice vulnerabile, precum imobiliarele și comerțul de lux, care sunt adesea asociate cu riscuri de spălare a banilor. Secțiunea va include o evaluare detaliată a lacunelor reglementare identificate în cadrul acestui sector, precum și a modului în care autoritățile competente aplică reglementările existente, subliniind punctele slabe care pot fi exploatare de către entitățile implicate în activități financiare ilicite.

Gestionarea riscurilor

Această secțiune se concentrează pe măsurile adoptate de comercianții de artă și alte entități din acest sector pentru a preveni și a gestiona riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Vor fi discutate măsurile de conformitate care sunt deja implementate la nivelul sectorului, monitorizarea tranzacțiilor și raportarea tranzacțiilor suspecte. De asemenea, se va analiza eficiența acestor măsuri, ținând cont de complexitatea pieței și de specificitatea tranzacțiilor de artă. Vom examina strategiile de răspuns și management al riscurilor utilizate de entitățile din sector pentru a face față riscurilor identificate, incluzând exemple de bune practici și de posibile deficiențe. O componentă importantă a acestei secțiuni va fi evaluarea profilului de risc al sectorului, folosind matricea riscurilor pentru a identifica și a prioritiza cele mai grave vulnerabilități și pentru a propune măsuri de atenuare.

Concluzii și recomandări

În concluzie, raportul va sintetiza principalele constatări din evaluarea riscurilor, indicând riscurile și vulnerabilitățile majore care afectează sectorul de artă. De asemenea, se vor formula recomandări strategice pentru autoritățile competente, cu scopul de a întări reglementările și de a îmbunătăți supravegherea acestui sector. Recomandările vor include și sugestii pentru comercianții de artă, privind consolidarea măsurilor de conformitate, educarea personalului și adoptarea unor practici mai riguroase de prevenire a riscurilor. În final, se va sublinia importanța colaborării între sectorul public și cel privat, precum și între autoritățile naționale și instituțiile internaționale, pentru a combate eficient spălarea banilor și finanțarea terorismului în domeniul artei și al bunurilor culturale mobile.

PARTEA III - SECTORUL COMERȚULUI CU METALE ȘI PIETRE PREȚIOASE

Profilul sectorului comerțului cu metale și pietre prețioase

Profilul sectorului comerțului cu metale și pietre prețioase reflectă un sector economic important, raportat la valoarea anuală a importurilor și exporturilor de astfel de bunuri, inclusiv raportat la volumul mare de tranzacții și valoarea ridicată a unor bijuterii din metale și pietre prețioase. La nivel național, sectorul este caracterizat printr-o reglementare riguroasă, desfășurarea de activități comerciale cu metale și pietre

prețioase fiind supusă autorizării și vizării anuale de către autoritățile competente. Cu toate acestea, există diferențe de reglementare între unele jurisdicții fapt care crește expunerea actorilor implicați la riscuri de spălare a banilor și finanțare a terorismului, mai ales când fluxurile financiare sunt transfrontaliere și lanțurile de comercializare sunt complexe.

Evaluarea riscurilor de SB/FT

Evaluarea riscurilor presupune identificarea riscurilor principale asociate sectorului de comerț cu metale și pietre prețioase în România și analizarea acestora în raport cu datele și informațiile relevante, în scopul determinării nivelului de risc și probabilitatea producerii acestora. Pentru o înțelegere corespunzătoare a acestor riscuri, analiza are în vedere factori precum caracteristicile tranzacțiilor, gradul de conformitate al entităților raportoare, dar și existența unor vulnerabilități la nivel transfrontalier.

Amenințări și vulnerabilități

Amenințările și vulnerabilitățile prezentate vizează o serie de factori interni și externi care pot expun sectorul de comerț cu metale și pietre prețioase la activități complexe de spălare a banilor sau finanțare a terorismului, inclusiv scheme de spălare a banilor bazate pe comerț. Printre amenințările principale se numără caracterul transfrontalier al tranzacțiilor, existența unor rețele infracționale și utilizarea abuzivă a acestor bunuri, datorită valorii ridicate, portabilității și capacității de tranzacționare.

Factori de atenuare

Factorii de atenuare reflectă eforturile atât legislative, cât și operaționale ale tuturor actorilor implicați și care contribuie la reducerea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului în sectorul de comerț cu metale și pietre prețioase la nivel național și internațional. Din punct de vedere legislativ, legislația din România este aliniată reglementărilor la nivel european și standardelor internaționale în materie. De asemenea, colaborarea între instituții, atât la nivel național, cât și internațional, sprijină schimbul de informații și aplicarea coordonată a măsurilor de prevenire.

Concluzii și recomandări

Sunt prezentate principalele constatări ale evaluării riscurilor de SB/FT asociate sectorului de comerț cu metale și pietre prețioase, iar în final sunt formulate o serie de recomandări relevante și măsuri de atenuare a riscurilor identificate. Acestea vizează asigurarea conformității în rândul entităților raportoare, activități de instruire periodică, îmbunătățirea cooperării între entitățile raportoare și autoritățile competente, inclusiv prin încheierea de parteneriate public-privat (PPP). De asemenea, cooperarea internațională dintre autorități și facilitarea schimbului de informații în scopul detectării și urmăririi unor activități infracționale transfrontaliere are un rol fundamental în combaterea infracționalității economice, în special spălarea banilor și finanțarea terorismului care pot avea consecințe deosebit de grave atât la nivel național, dar și internațional.

PARTEA II

**Sectorul comerțului cu opere de
artă și bunuri culturale mobile**

II.1. Profilul sectorului comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile

II.1.1. Definiția și rolul sectorului

Sectorul comerțului cu opere de artă este alcătuit din entități care desfășoară activități de comercializare a operelor de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă și persoane care depozitează sau comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă, inclusiv atunci când această activitate este desfășurată de galerii de artă și case de licitații sau în zone libere, dacă valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții conexe depășește pragul stabilit de legislație.

Este important de menționat că termenii „artă”, „antichități” și „bunuri culturale” nu beneficiază de o definiție unitară și universal acceptată, nici la nivel național, nici internațional. Această lipsă de standardizare generează variații semnificative de interpretare, care pot influența direct cadrul de reglementare și procesele de monitorizare a tranzacțiilor în acest sector.

Conform legislației naționale^[1], *operele de artă* reprezintă:

1. tablouri, colaje și plachete decorative similare, picturi și desene, executate integral de mână, altele decât planurile și desenele de arhitectură, de inginerie și alte planuri și desene industriale, comerciale, topografice sau similare, originale, executate manual, texte manuscrise, reproduceri fotografice pe hârtie sensibilizată și copii carbon obținute de pe planurile, desenele sau textele enumerate mai sus și articolele industriale decorate manual;
2. gravuri, stampe și litografii, originale vechi sau moderne, care au fost trase direct în alb-negru sau color, ale uneia sau mai multor plăci/planșe executate în întregime manual de către artist, indiferent de proces sau de materialul folosit de acesta, fără a include procese mecanice sau fotomecanice;
3. producții originale de artă statuară sau de sculptură, în orice material, numai dacă sunt executate în întregime de către artist; copiile executate de către un alt artist decât autorul originalului;
4. tapiserii executate manual după modele originale asigurate de artist, cu condiția să existe cel mult 8 copii din fiecare;
5. piese individuale de ceramică executate integral de către artist și semnate de acesta;
6. emailuri pe cupru, executate integral manual, în cel mult 8 copii numerotate care poartă semnătura artistului sau denumirea/numele atelierului, cu excepția bijuteriilor din aur sau argint;
7. fotografiile executate de către artist, scoase pe suport hârtie doar de el sau sub supravegherea sa, semnate, numerotate și limitate la 30 de copii, incluzându-se toate dimensiunile și monturile.

[1] Articolul 312 alineatul (1) litera (a) – Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal

Arta sau *opera de artă* este înțeleasă, în sens larg, ca un obiect de interes artistic. Unele forme de artă includ picturi, desene, colaje, plăci decorative sau imagini similare executate manual; gravuri originale, litografii sau alte tipărituri; sculpturi sau statui; piese de sculptură; tapiserii sau alte tapete; ceramică; emailuri pe cupru; fotografii; obiecte de colecție și alții. Arta poate include și forme digitale, precum creații securizate sau reprezentate sub forma tokenurilor nefungibile NFT^[2].

Pe de altă parte, *bunurile culturale mobile* se referă la obiecte cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului creator uman și ale contribuției românești, precum și a minorităților naționale la civilizația universală. Acestea acoperă o gamă largă de bunuri, cum ar fi: bunuri arheologice și istorico-documentare (de exemplu: unelte, inscripții, monede, bijuterii, arme, însemne funerare, etc.), bunuri cu semnificație artistică, bunuri cu semnificație etnografică, bunuri de importanță științifică, bunuri de importanță tehnică^[3].

Unele dintre operele de artă reglementate de art. 312 alin. (1) lit. a) din Codul Fiscal pot fi incluse în categoria bunurilor culturale mobile definită de Legea nr. 182/2000, în special acele lucrări de artă cu valoare istorică sau culturală ce fac parte din patrimoniul cultural național, iar, prin urmare, atunci când ne referim la sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale, deși principalul nostru obiectiv vizează comercializarea operelor de artă, așa cum sunt ele definite de Codul Fiscal, este important să menționăm că, în anumite situații, aceste opere de artă pot fi, simultan, clasificate și ca bunuri culturale mobile, în contextul protejării patrimoniului național, astfel încât sectorul în cauză este reglementat în mod special nu doar pentru a asigura o circulație legală și etică a operelor de artă, ci și pentru a proteja atât valoarea lor artistică, cât și integritatea patrimoniului cultural național.

Sectorul comerțului cu opere de artă/bunurilor culturale mobile din România are un rol esențial în promovarea și circulația valorilor culturale, în susținerea economiei creative și în asigurarea integrității patrimoniului mobil. Acest domeniu se află la intersecția dintre economie, cultură și legislație, influențând în mod direct atât dinamica pieței interne, cât și percepția internațională a patrimoniului românesc.

[2] NFT-urile sunt unități digitale, sau jetoane, care pot fi sub formă de artă, muzică, articole din joc, videoclipuri, obiecte de colecție și multe altele, pe un blockchain care poate reprezenta proprietatea fișierelor digitale prin portofele digitale și contracte inteligente. A se vedea “Ce este un NFT? Tokenuri nefungibile explicate”, Forbes 8 aprilie 2022 (editori Robyn Conti, John Schmidt).

[3] Legea nr. 182 din 25 octombrie 2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil

- Comercianții de artă contribuie la punerea în valoare a creației artistice, prin intermedierea tranzacțiilor, expunerea și promovarea operelor și obiectelor cu valoare culturală. Ei joacă un rol-cheie în educarea pieței, dezvoltarea colecționarilor și formarea gustului estetic.
- Casele de licitații, galeriile de artă și persoanele care acționează ca intermediari facilitează conectarea pieței românești la circuitele regionale și globale de comerț cu artă, permițând circulația legală a bunurilor culturale și atragerea investitorilor internaționali.
- Tranzacțiile din acest sector generează venituri prin TVA, comisioane și alte taxe asociate.
- Întrucât comerțul cu opere de artă este recunoscut la nivel internațional ca un domeniu expus la riscuri de spălare a banilor și trafic ilicit, profesioniștii din acest sector au responsabilitatea de a aplica măsuri de diligență, de a raporta tranzacțiile suspecte și de a colabora cu autoritățile competente, consolidând astfel reziliența sistemului financiar și cultural.

Comerțul cu opere de artă și bunuri culturale mobile joacă un rol esențial în identificarea și gestionarea riscurilor de spălare a banilor (SB) și finanțare a terorismului (FT), având în vedere caracteristicile specifice ale pieței și riscul asociat tranzacțiilor cu astfel de bunuri. Reglementările europene și standardele internaționale prevăd dispoziții în scopul protejării sectorului împotriva utilizării în scopuri ilicite, impunând profesioniștilor din acest sector măsuri de prevenție. Aceștia trebuie să aplice măsuri de identificare și verificare a clienților (persoane fizice și juridice) și a beneficiarului real, să evalueze riscurile, pentru a preveni introducerea în circuitul legal a fondurilor ilicite și să păstreze documente privind tranzacțiile, identitatea clientului și a beneficiarului real al acestuia, sursa fondurilor, pentru a permite autorităților verificarea ulterioară, în conformitate cu cerințele legale.

De asemenea, au obligația legală de a raporta tranzacțiile suspecte către Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor (ONPCSB), atunci când există indicii rezonabile că o tranzacție ar putea fi folosită pentru spălarea banilor sau finanțarea terorismului.

II.1.2. Bunurile culturale mobile

Bunurile culturale mobile reprezintă o componentă esențială a patrimoniului cultural național, cuprinzând obiecte care dețin valoare istorică, arheologică, artistică, științifică, tehnică, documentară, literară, religioasă sau simbolică. Aceste bunuri reprezintă mărturii materiale ale evoluției societății, ale relațiilor omului cu mediul său

natural și cultural, precum și ale contribuției românești la civilizația universală. Categoria include o gamă largă de bunuri^[4] precum artefacte arheologice și istorico-documentare (de exemplu: unelte, inscripții, monede, bijuterii, arme, însemne funerare, etc.), opere de artă (de exemplu: picturi, sculpturi, gravuri și altele), obiecte de cult, monumente de for public, piese de mobilier, manuscrise rare, instrumente muzicale, obiecte etnografice, hărți, prototipuri tehnice și alte elemente de patrimoniu mobil.

Prin natura lor, aceste bunuri sunt susceptibile de a fi transportate, comercializate, exportate sau introduse pe piață ilegal, ceea ce le face vulnerabile la degradare, pierdere sau utilizare ilicită. În acest context, protejarea bunurilor culturale mobile presupune nu doar măsuri administrative și juridice pentru conservare și evidență, ci și măsuri de prevenire a comerțului ilegal, de supraveghere a pieței de artă și de colaborare interinstituțională la nivel național și internațional.

În România, comerțul cu bunuri culturale mobile care fac parte din patrimoniul cultural național este reglementat printr-un cadru legislativ specific, potrivit căruia vânzarea publică sau intermedierea vânzării acestor bunuri culturale mobile^[5] aflate în proprietate privată poate fi realizată exclusiv de către operatori economici autorizați de Ministerul Culturii, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor, conform prevederilor Legii nr. 182/2000. Acești operatori trebuie să respecte norme stricte privind evidența, protejarea și, după caz, notificarea transferurilor bunurilor culturale, în scopul conservării patrimoniului național. Totuși, regimul de autorizare se aplică doar bunurilor culturale clasate (în categoriile Tezaur și Fond), ceea ce lasă o parte considerabilă culturale clasate (în categoriile Tezaur și Fond), ceea ce lasă o parte considerabilă a pieței de artă — în special cea care implică opere contemporane sau obiecte neclasate — în afara unei reglementări clare, afectând astfel capacitatea de identificare și monitorizare a tuturor actorilor din domeniu și limitând eficiența mecanismelor de supraveghere și conformare.

Operatorii economici autorizați să comercializeze bunuri culturale mobile aparținând patrimoniului cultural național sunt obligați să dețină un registru în care sunt menționate corect și complet numele și adresa ofertantului, descrierea și prețul fiecărui bun. Informațiile conținute în registru sunt confidențiale. De asemenea, sunt obligați să notifice în scris, în termen de 5 zile de la data ofertei, serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii cu privire la existența bunurilor susceptibile de a fi clasificate.

Persoanele fizice sau juridice de drept privat, proprietare ale bunurilor culturale mobile clasate, au obligația de a anunța în scris serviciile publice deconcentrate ale

[4] Art. 3 din Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil

[5] Bunuri aparținând patrimoniului cultural național

Ministerului Culturii în termen de 15 zile de la data transferării unui astfel de bun în proprietatea altei persoane, precum și de la data instituirii unui drept real asupra unui astfel de bun.

În cazul pierderii sau al furtului bunurilor culturale mobile clasate, proprietarii, titularii altor drepturi reale, titularii dreptului de administrare, precum și deținătorii cu orice titlu ai acestor bunuri au obligația de a anunța, în scris, în termen de 24 de ore de la constatare, organul de poliție din raza teritorială.

Raportul pentru anul 2023 al Organizației Mondiale a Vămirilor^[6] (WCO) subliniază că traficul ilicit de bunuri culturale continuă să reprezinte o amenințare semnificativă pentru patrimoniul cultural global. Acesta include furtul, contrabanda și vânzarea ilegală a obiectelor de artă și artefactelor istorice. Zonele afectate de conflicte armate sau instabilitate politică, sunt mai vulnerabile la pierderea patrimoniului cultural din cauza traficului ilicit.

Conform acestui raport, traficul ilicit de bunuri culturale mobile a înregistrat o creștere semnificativă în ultimii ani, evidențiind vulnerabilități majore în protejarea patrimoniului cultural global. În 2022 s-a înregistrat o creștere de 50% a cazurilor raportate față de anul 2021, urmată de o nouă creștere de 15% în anul 2023. Această tendință este atribuită în mare parte intensificării activităților de control și raportare ale autorităților vamale din Ucraina, în contextul conflictului armat și al creșterii riscurilor de trafic cu obiecte culturale din zone afectate.

De asemenea, raportul evidențiază necesitatea unei abordări coordonate și a unei cooperări internaționale continue pentru a proteja patrimoniul cultural și a preveni traficul ilicit de bunuri culturale.

II.1.3. Zone libere și depozitarea

În România funcționează în prezent șase zone libere: Constanța^[7], Brăila^[8], Galați^[9], Sulina^[10], Giurgiu^[11] și Curtici - Arad^[12].

[6] <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2024/june/wco-releases-illicit-trade-report-2023.aspx>

[7] <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/3520;>

<https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/294711>

[8] <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/4896>

[9] <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/4670>

[10] <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/237827>

[11] <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/9846>

[12] <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/18406>

Zonele libere sunt suprafețele în teritoriul vamal al unui stat exceptate de la regimul său vamal, unde nu se percep taxe vamale de import și a altor impozite, proceduri administrative simplificate și anumite importuri scutite de taxe.

Activitățile desfășurate într-o zonă liberă sunt reglementate prin aprobare prealabilă acordată de biroul vamal de supraveghere al zonei respective, care stabilește obligațiile operatorului privind organizarea evidenței operative a mărfurilor.

Printre activitățile care se pot efectua în zonele libere sunt: manipularea, depozitarea, licitarea, vânzarea-cumpărarea, expertizarea, organizarea de expoziții, depozitare și alte activități specifice zonelor libere^[13].

Riscul de spălare a banilor în sectorul comerțului cu opere de artă este amplificat de existența pe scară largă a facilităților de depozitare în zone libere, cum ar fi porturile libere. Aceste zone oferă infractorilor posibilitatea de a spăla bani prin achiziționarea, vânzarea și depozitarea operelor de artă valoroase, fără taxe vamale și cu un control redus asupra identității, fără necesitatea deplasării fizice a bunurilor peste granițe.

Potrivit informațiilor furnizate de autoritățile competente, în prezent, în zonele libere aflate pe teritoriul vamal al României nu se desfășoară activități de depozitare sau comercializare a operelor de artă.

Zonele libere care sunt operaționale pe teritoriul vamal al Uniunii, așa cum au fost comunicate Comisiei de către statele membre sunt publicate pe site-ul Comisiei Europene^[14].

Cel mai mare port liber din Europa dedicat depozitării și activităților comerciale legate de opere de artă este Portul Liber din Geneva (Geneva Freeport), situat în Elveția. Acesta a devenit un centru preferat pentru colecționari, galerii și muzee care sunt interesați să depoziteze opere de artă în condiții optime și cu avantaje fiscale.

Depozitarea operelor de artă se referă la ansamblul activităților și condițiilor prin care operele de artă sunt păstrate în mod sigur și controlat, pentru perioade determinate sau nedeterminate, în scopuri de conservare, protecție, cercetare, expoziție ulterioară ori tranzacționare.

[13] Legea nr. 84/1992 privind regimul zonelor libere

[14] https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/free-zones_en

În anul 2019 a fost inaugurat la București primul depozit privat din România destinat operelor de artă și bunurilor culturale, care oferă condiții de conservare conforme standardelor internaționale (ICOM), cu climat controlat, securitate avansată și monitorizare permanentă. Spațiul de 5.000 mp răspunde atât nevoilor instituțiilor publice, cât și celor private, oferind și servicii de transport, ambalare, manipulare specializată și organizare de expoziții. Această inițiativă este considerată un pas important în profesionalizarea și protejarea patrimoniului cultural național.

II.1.4. Importanța economică a sectorului și factorii contextuali

Prin activitatea sa, sectorul comerțului cu opere de artă contribuie semnificativ la dezvoltarea economiei culturale și creative, generând venituri, locuri de muncă și investiții, în special în zonele urbane și turistice. De asemenea, operele de artă și bunurile de patrimoniu devin tot mai frecvent instrumente de investiție, fiind percepute ca active alternative în portofoliile private și instituționale. Comerțul cu artă și bunuri culturale mobile stimulează sectorul turismului cultural, atrăgând vizitatori și colecționari la expoziții, licitații și evenimente de artă, ceea ce duce la creșterea cererii pentru servicii auxiliare, cum ar fi cazare, transport și alte activități comerciale conexe.

Pe lângă impactul economic direct, comerțul cu opere de artă și bunuri culturale mobile are un rol esențial în protejarea și promovarea patrimoniului cultural, contribuind totodată la consolidarea imaginii internaționale a unei țări.

Contribuția sectorului comerțului cu opere de artă/bunuri culturale mobile la economia României face parte integrantă a sectoarelor culturale și creative (ICC), care pot avea un impact semnificativ asupra produsului intern brut (PIB) și ocupării forței de muncă.

Conform strategiei sectoriale în domeniul culturii 2023-2030^[15], elaborată de Ministerul Culturii, sectorul cultural reprezintă 3,1% din produsul intern brut (PIB) național. Cu toate acestea, nu există date statistice detaliate exclusiv pentru comerțul de artă și bunuri culturale mobile, ceea ce subliniază necesitatea unor cercetări aprofundate pentru o mai bună înțelegere a contribuției acestui sector.

Factorii contextuali care influențează activitatea comercianților de artă sunt variați și interconectați. În primul rând, cadrul legislativ și reglementările specifice, inclusiv cerințele privind autentificarea și protecția patrimoniului cultural, constituie un element esențial pentru buna desfășurare a comerțului cu artă și bunuri culturale mobile.

[15] <https://www.umpcultura.ro/Files/uploads/2950-01%20SSDC.pdf>

De asemenea, condițiile economice, cum ar fi starea generală a economiei și cererea pentru operele de artă, au un impact direct asupra pieței, determinând prețurile și disponibilitatea bunurilor. În paralel, schimbările culturale și preferințele publicului, influențate de tendințele în artă și cultura populară, joacă un rol important în orientarea comerțului și în adaptarea acestuia la cerințele pieței.

În plus, dezvoltarea tehnologică, în special digitalizarea și apariția platformelor online de vânzare, schimbă modul în care comercianții interacționează cu cumpărătorii și își promovează produsele. Aceste evoluții sporesc accesibilitatea și transparența tranzacțiilor, facilitând astfel accesul pe piață și sprijinind o mai bună monitorizare a activităților. Toți acești factori se combină pentru a modela activitatea comercianților de artă și bunuri culturale mobile, influențând atât oportunitățile, cât și provocările din sector, oferind noi perspective asupra modului în care sectorul se poate dezvolta în viitor.

II.1.5. Cadrul legal aplicabil

Sectorul persoanelor care comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă, precum și cele care depozitează sau comercializează opere de artă, inclusiv atunci când această activitate este desfășurată de galerii de artă și case de licitații sau în zone libere, sunt considerate entități raportoare dacă valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții conexe reprezintă echivalentul în lei a cel puțin 10.000 EUR. Acestea funcționează în România în baza unui cadru juridic general care reglementează înființarea și funcționarea, obligațiile fiscale, conformitatea cu reglementările privind prevenirea spălării banilor și finanțarea terorismului (CSB/CFT), precum și punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale. Deși acest sector nu este reglementat printr-o legislație specifică și nu impune obligația obținerii unei autorizații pentru desfășurarea activității, entitățile din acest domeniu trebuie să respecte cadrul legal general aplicabil în materie economică și financiară și de prevenire și combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului.

În materia prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, cadrul juridic principal este stabilit prin Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, care transpune în legislația națională Directiva (UE) 2015/849. Legea stabilește obligațiile entităților raportoare, incluzând cerințele de conformitate CSB/CFT.

Conform prevederilor art. 5 alin. 1 lit. j) și lit. k) din Legea nr. 129/2019, coroborată cu normele sale de aplicare aprobate prin Ordinul Președintelui ONPCSB nr. 37/2021, persoanele care comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă, precum și cele care depozitează sau comercializează opere de artă, inclusiv atunci când această activitate este desfășurată de galerii de artă și case de licitații sau în zone libere, sunt considerate entități raportoare dacă valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții conexe reprezintă echivalentul în lei a cel puțin 10.000 EUR. De asemenea, termenul „opere de artă” este definit conform art. 312 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal, cu modificările ulterioare.

Această activitate poate fi desfășurată atât de persoane fizice, cât și de persoane fizice autorizate sau persoane juridice, în conformitate cu prevederile Legii nr. 31/1990 privind societățile și O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, aprobată prin Legea nr. 182/2016.

După adoptarea Legii nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, în vederea asigurării unei supravegheri și monitorizări eficiente a categoriilor de entități raportoare, s-a impus necesitatea identificării celor care intră sub incidența legii în materia prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului.

În acest sens, a fost adoptată Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 53/2022 privind modificarea și completarea Legii nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative. Astfel, au fost stabilite în sarcina unor categorii de entități raportoare, inclusiv pentru entitățile raportoare din sectorul comerțului cu opere de artă, obligația de a notifica Oficiul, exclusiv electronic, cu privire la începerea/suspendarea/încetarea activității care intră sub incidența acestei legi.

România, în calitate de stat membru al Uniunii Europene și al Organizației Națiunilor Unite, are obligația de a implementa măsurile impuse de Consiliul de Securitate al ONU și de Uniunea Europeană în ceea ce privește sancțiunile economice și financiare. Aceste sancțiuni vizează persoane, entități sau state desemnate, iar aplicarea acestora este obligatorie pentru toate entitățile economice, inclusiv cele din sectorul comerțului cu operele de artă și bunuri culturale mobile.

În perioada supusă evaluării sectoriale, cadrul național de aplicare a sancțiunilor internaționale este reglementat prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 202/2008 privind punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale și Hotărârea Guvernului nr. 603/2011 pentru aprobarea Normelor privind supravegherea de către Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor a modului de punere în aplicare a sancțiunilor internaționale. Totodată, începând cu decembrie 2024, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 202/2008 a fost modificată, consolidând obligațiile în ceea ce privește punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale și raportarea către autoritățile competente a măsurilor de punere în aplicare. Astfel, în contextul aplicării sancțiunilor internaționale, entitățile raportoare sepravegheate de Oficiu au obligația de a îngheța, fără întârziere, fondurile și resursele economice impuse sancțiunilor și de a raporta acest lucru de îndată către ONPCSB.

La nivelul Uniunii Europene, reglementările în materia prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului sunt în continuă evoluție, iar noul pachet legislativ adoptat de Uniunea Europeană introduce un cadru mai strict de reglementare și supraveghere. Acesta include și Regulamentul (UE) 2024/1620, care instituie Autoritatea Europeană pentru Combaterea Spălării Banilor (AMLA), aceasta având un rol central pentru autoritățile de supraveghere și de a media eventualele conflicte dintre acestea. De asemenea, pachetul include, Directiva (UE) 2024/1640 (AMLD6) privind mecanismele care trebuie instituite de statele membre pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Directivei (UE) 2019/1937 și de modificare și abrogare a Directivei (UE) 2015/849 și Directiva (UE) 2024/1654 a Parlamentului European și a Consiliului din 31 mai 2024 de modificare a Directivei (UE) 2019/1153 în ceea ce privește accesul autorităților competente la registrele centralizate de conturi bancare prin intermediul sistemului de interconectare și măsurile tehnice de facilitare a utilizării evidențelor tranzacțiilor și Regulamentul (UE) 2024/1624 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului.

Aceste noi reglementări vor avea un impact asupra tuturor sectoarelor economice, inclusiv asupra entităților din acest sector, care vor trebui să își adapteze mecanismele de conformitate pentru a răspunde noilor cerințe impuse de legislația europeană și internațională și pentru menținerea unui cadru operațional conform și competitiv.

Deși acest sector nu beneficiază de o legislație specifică dedicată, entitățile care desfășoară activități în acest domeniu trebuie să respecte reglementările naționale și internaționale privind înființarea și funcționarea societăților, transparența financiară, prevenirea spălării banilor și aplicarea sancțiunilor internaționale.

De asemenea, persoanele care comercializează sau depozitează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul de opere de artă, inclusiv atunci când această activitate este desfășurată de galerii de artă și case de licitații, în cazul în care valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții legate între ele reprezintă echivalentul în lei a 10.000 euro sau mai mult și persoanele care depozitează sau comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă, atunci când această activitate este desfășurată în zone libere, în cazul în care valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții legate între ele reprezintă echivalentul în lei a 10.000 euro sau mai mult, trebuie să aibă în vedere și alte acte normative specifice sectorului, în funcție de activitatea efectiv desfășurată, printre care enumerăm:

- Legea nr. 182/2000 (*republicată*) privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, care a fost republicată în Monitorul Oficial al României nr. 259 din 9 aprilie 2014, cu modificările și completările ulterioare,
- Hotărârea de Guvern nr. 1.420/2003 pentru aprobarea Normelor privind comerțul cu bunuri culturale mobile, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 900 din 16 decembrie 2003, cu modificările și completările ulterioare,
- Hotărârea de Guvern nr. 886/2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 647 din 11 septembrie 2008,
- Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, care a fost republicată în Monitorul Oficial al României, nr.489 la data de 14 iunie 2018, cu modificările și completările ulterioare,
- Legea nr. 84/1992 privind regimul zonelor libere, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 182 din 30 iulie 1992, cu modificările și completările ulterioare, modificată și completată prin Legea nr. 244/2004 publicată în Monitorul Oficial al României nr. 543 din 17 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

Activitățile comercianților de artă și circulația bunurilor culturale sunt supuse unui regim juridic complex, reglementat atât la nivel european, cât și internațional, cu scopul de a proteja patrimoniul cultural, de a preveni traficul ilicit și de a asigura transparența tranzacțiilor. Aceste norme contribuie semnificativ la prevenirea și combaterea spălării banilor, având în vedere riscurile asociate valorii ridicate, mobilității și, uneori, lipsei de trasabilitate a obiectelor de artă.

Printre reglementările internaționale relevante se numără:

- Regulamentul (UE) 2019/880 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 aprilie 2019 privind introducerea și importul bunurilor culturale, care stabilește cerințe stricte pentru introducerea în Uniunea Europeană a bunurilor culturale provenite din țări terțe, în vederea combaterii importului ilicit și protejării patrimoniului global.
- Regulamentul (CE) nr. 116/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale, care reglementează condițiile de export al acestor bunuri din UE către țări terțe, prin introducerea unui sistem de autorizare și control pentru a preveni pierderea obiectelor de importanță culturală.
- Regulamentul (UE) nr. 952/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 09 octombrie 2013 de stabilire a Codului vamal al Uniunii (reformare), care oferă cadrul procedural general pentru circulația mărfurilor în și din Uniunea Europeană, inclusiv a bunurilor culturale, și stabilește obligațiile legate de declarațiile vamale, controalele și autorizațiile necesare.
- Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, ratificată de România prin Decretul nr. 605/26.12.1957, a fost primul instrument internațional cu vocație universală în domeniul protecției patrimoniului cultural, care obligă statele semnatare să adopte măsuri preventive, inclusiv în timp de pace, pentru a proteja bunurile culturale împotriva distrugerii, furtului sau transferului ilegal. Ulterior, prin Legea nr. 285/2006 a fost ratificat Al doilea Protocol la Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptat la Haga la 26 martie 1999. Aceste instrumente legislative formează baza legală care guvernează responsabilitățile comercianților de artă, operatorilor vamali și autorităților competente, contribuind totodată la consolidarea unui mediu sigur și transparent pentru comerțul de artă.

II.2. Evaluarea riscurilor de SB/FT

II.2.1. Supravegherea sectorului la nivel național

Autoritatea competentă pentru supravegherea sectorului comerțului cu opere de artă în condițiile prevederilor Legii nr.129/2019, în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor este Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor. Oficiul își desfășoară activitatea printr-o abordare sistematică, centrată pe evaluarea riscurilor, având ca obiectiv principal protejarea integrității sistemului financiar. Prin implementarea normelor legale naționale în materia prevenirii spălării banilor și a finanțării terorismului, se urmărește asigurarea unui mediu operațional sigur și transparent pentru toate entitățile implicate.

Supravegherea se realizează atât prin metode off-site, cât și prin acțiuni de control on-site. În cadrul activităților off-site, supravegherea se realizează prin analizarea datelor și informațiilor relevante cu privire la entitățile raportoare, utilizând un instrument analitic prestabilit. Această analiză permite evaluarea expunerii fiecărei entități la riscurile de spălare a banilor și de finanțare a terorismului, ceea ce contribuie la o mai bună înțelegere a contextului operațional al acestora.

În urma evaluării gradului de expunere la riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului, pe baza datelor disponibile în cadrul ONPCSB, sunt obținute rezultate ce stau la baza inițierii acțiunilor de verificare și control on-site. Aceste acțiuni implică verificări directe la sediul entităților raportoare având ca obiect respectarea reglementărilor legale și aplicarea măsurilor necesare pentru prevenirea activităților ilegale. De asemenea, prin supravegherea on-site, se urmărește creșterea nivelului de conștientizare și conformare a entităților raportoare în ceea ce privește obligațiile legale de prevenire a spălării banilor și finanțării terorismului.

Responsabilitatea Oficiului de a supraveghea entitățile raportoare din portofoliul său este fundamentată pe cadrul juridic național, care îi conferă atribuții specifice. Supravegherea se realizează printr-un sistem operațional dedicat, care evaluează în mod constant riscurile asociate activităților entităților supravegheate. Acest proces analitic permite stabilirea frecvenței și intensității activităților de supraveghere, în funcție de rezultatele obținute în cadrul evaluărilor de risc.

Activitatea de supraveghere se desfășoară printr-un sistem operațional specific abordării pe bază de risc, ce implică procese analitice de evaluare a unor indicatori de risc, stabilind astfel nivelul de expunere la riscurile de SB/FT ale entităților raportoare. Frecvența și intensitatea activităților de supraveghere sunt determinate pe baza concluziilor formulate în Raportul de Evaluare Națională a Riscurilor de Spălare a Banilor și Finanțare a Terorismului (2022).

Conform art. 5 alin. (1), lit. j) și k) din Legea nr. 129/2019, persoanele care comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul de opere de artă, inclusiv atunci când această activitate este desfășurată de galerii de artă și case de licitații, în cazul în care valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții legate între ele reprezintă echivalentul în lei a 10.000 euro sau mai mult și persoanele care depozitează sau comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă, atunci când această activitate este desfășurată în zone libere, în cazul în care valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții legate între ele reprezintă echivalentul în lei a 10.000 euro sau mai mult, sunt entități raportoare, supravegheate de ONPCSB, ceea ce înseamnă că le revin toate obligațiile incidente în contextul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului.

Totodată, potrivit art. 3 lit. j) și k) din Normele de aplicare a prevederilor Legii nr. 129/2019, în categoria persoanelor care comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă și persoanele care depozitează sau comercializează opere de artă sau care acționează ca intermediari în comerțul cu opere de artă, inclusiv atunci când această activitate este desfășurată de galerii de artă și case de licitații sau în zone libere, dacă valoarea tranzacției, indiferent dacă aceasta se execută printr-o singură operațiune sau prin mai multe operațiuni care au o legătură între ele, reprezintă echivalentul în lei a 10.000 euro sau mai mult, sunt incluse și entitățile care desfășoară efectiv activitățile conform codurilor CAEN 4778, CAEN 4779, CAEN 4791, CAEN 4799 și CAEN 9003.

Observație: Începând cu 1 ianuarie 2025, a intrat în vigoare CAEN Rev.3, o versiune actualizată a Clasificării activităților din economia națională, aprobată prin Ordinul nr. 377/17.04.2024 al Institutului Național de Statistică. Această modificare face parte din procesul de armonizare cu nomenclatorul european NACE Rev. 2.1 și implică necesitatea actualizării codului CAEN de către toate entitățile care desfășoară activități de comercializare a operelor de artă, antichități sau bunuri culturale.

II.2.2. Dimensiunea sectorului comerțului cu opere de artă în România

Sectorul comerțului cu opere de artă /bunuri culturale mobile constituie o componentă particulară, dar relevantă a economiei culturale din România, contribuind la promovarea patrimoniului și la dinamizarea pieței creative, atrăgând atât tranzacții legitime, cât și activități ilicite. Piața de artă din România cuprinde o varietate de segmente, inclusiv case de licitații, vânzări private, galerii de artă, platforme online.

Conform art. 3, lit. j) și k) din Normele de aplicare a Legii nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, comercianții de artă sunt entități reglementate și au obligații specifice în cazul în care valoarea tranzacției sau a unei serii de tranzacții legate între ele reprezintă echivalentul în lei a 10.000 euro sau mai mult. Acești comercianți sunt identificați prin mai multe coduri CAEN, inclusiv 4778, 4779, 4791, 4799 și 9003.

Totuși, aceste coduri CAEN includ o gamă largă de activități comerciale, dintre care multe nu au legătură cu comerțul de artă. Potrivit datelor furnizate de Centrul Național pentru Informații Financiare (CNIF), în anul 2022 erau înregistrate 33.624 care obțin venituri sub aceste coduri, iar în 2023 numărul a crescut la 36.912. Cu toate acestea, lipsa unei delimitări clare a acestui sector îngreunează identificarea clară a celor care desfășoară activități comerciale specifice cu opere de artă și, implicit, limitează capacitatea de monitorizare și supraveghere a acestora.

Conform datelor Eurostat^[16] referitoare la comerțul intra- și extra-UE cu bunuri culturale, România a înregistrat o tendință ascendentă atât în ceea ce privește importurile, cât și exporturile în perioada 2021–2023. Importurile au crescut de la 266.140 mii euro în 2021, la 279.379 mii euro în 2022, atingând valoarea de 420.603 mii euro în 2023 iar exporturile au înregistrat o evoluție similară, crescând la 138.376 mii euro în 2021, la 155.982 mii euro în 2022 și 279.042 mii euro în 2023. Aceste date sugerează o integrare tot mai activă a României în circuitele internaționale ale comerțului cu bunuri culturale.

În ceea ce privește comerțul cu opere de artă, România a înregistrat o creștere constantă a importurilor în acest domeniu între 2021 și 2023. Valoarea importurilor de opere de artă a crescut de la 4.993 mii euro în 2021, la 9.166 mii euro în 2023. Exporturile de opere de artă, deși mai reduse, au înregistrat o evoluție pozitivă, ajungând de la 142 mii euro în 2021 la 1.159 mii euro în 2023. Aceste evoluții reflectă un interes tot mai mare pentru operele de artă importate din România, în special pe piețele internaționale.

[16] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cult_trd_prd/default/table?lang=en

Potrivit unui studiu^[17] realizat de o agenție de marketing specializată în artă, anul 2023 a marcat un moment de cotitură pentru piața de artă din România. Pentru prima dată, această piață a înregistrat un profit pozitiv, atingând o valoare totală a tranzacțiilor de 122 milioane lei (24,4 milioane euro) și un profit de 7,5 milioane lei (1,5 milioane euro), în contrast cu pierderile din 2022. Studiul a inclus 30 de galerii comerciale importante și patru mari case de licitații din România. Raportul subliniază faptul că piața de artă românească rămâne fragilă și accentuează nevoia unui efort colectiv, coordonat, atât din partea sectorului privat, cât și din partea autorităților competente din domeniu, pentru a susține maturizarea pieței.

Conform rapoartelor anuale publicate de principala casă de licitații din România, piața de artă a înregistrat o creștere constantă în perioada 2021–2024, evidențiind o consolidare progresivă a acestui sector cultural și economic. Valoarea totală cumulată a tranzacțiilor acesteia în domeniul artei – incluzând atât licitațiile publice, cât și vânzările private (directe din magazin) - a crescut de la aproximativ 10 milioane euro în anul 2021, ajungând la 12,81 milioane euro în anul 2024. Segmentul licitațiilor publice a reprezentat principala componentă a pieței, cu o valoare de 9,1 milioane euro în anul 2023, în creștere până la 11,36 milioane euro în anul 2024. În paralel, vânzările private au contribuit semnificativ la dinamica pieței, crescând de la 1,1 milioane euro în anul 2023 la 1,45 milioane euro în anul 2024. Această evoluție pozitivă sugerează o diversificare a profilului cumpărătorilor, un interes crescut pentru arta contemporană și patrimoniul național, precum și o integrare mai activă a României pe piața națională și internațională de tranzacționare a operelor de artă.

În ciuda acestei evoluții pozitive, este important de subliniat că dimensiunea pieței de artă din România, deși în creștere, rămâne relativ modestă comparativ cu alte sectoare economice. Valoarea totală a tranzacțiilor din acest domeniu, deși a crescut în ultimii ani, nu a atins încă un nivel de masă critic care să genereze riscuri sistemice majore. Piața continuă să fie fragmentată, iar majoritatea tranzacțiilor se concentrează pe segmente mai mici și pe operă de artă cu valoare medie. Aceasta sugerează că, deși există riscuri asociate, acestea nu sunt la fel de expuse la vulnerabilități majore, ceea ce indică un nivel mediu de risc pentru sectorul comerțului cu opere de artă din România.

[17]<https://www.news.ro/cultura-media/valoarea-pietei-de-arta-romanesti-a-fost-in-2024-de-122-milioane-de-lei-studiu-1922400031002024121021883422>

Concluzie: Dimensiunea sectorului de artă din România rămâne dificil de determinat cu exactitate, în principal din cauza lipsei unei delimitări clare a acestui domeniu și a clasificării comercianților de artă sub coduri CAEN generale, care includ și activități fără legătură directă cu arta. Cu toate acestea, indicatorii economici arată o evoluție pozitivă și o creștere constantă atât în vânzările publice, cât și în cele private. De asemenea, dinamica importurilor și exporturilor de bunuri culturale confirmă o integrare tot mai activă a României în piața internațională de artă. Aceste elemente evidențiază necesitatea consolidării cadrului de reglementare și supraveghere, pentru a susține dezvoltarea sustenabilă a sectorului și pentru a asigura conformitatea cu cerințele legale în materie de prevenire a spălării banilor.

II.2.3. Riscurile identificate în contextul global

Piața artei, antichităților și a bunurilor culturale reprezintă un mediu propice pentru spălarea banilor, fiind favorizată de caracteristici precum anonimatul tranzacțiilor, posibilitatea efectuării de plăți mari în numerar, flexibilitatea prețurilor și natura sa complexă și opacă. De-a lungul timpului, infractorii au exploatat aceste particularități pentru a ascunde proveniența ilicită a fondurilor și pentru a revendica dreptul de proprietate asupra bunurilor obținute ilegal. Obiectele de artă și bunurile culturale pot atinge valori ridicate, își păstrează adesea valoarea în timp, pot fi cumpărate în numerar prin intermediari și pot fi transferate cu ușurință între persoane fizice sau juridice, fără a atrage atenția, înainte de a fi vândute în mod aparent legal. În plus, portabilitatea obiectelor de mici dimensiuni, dar de mare valoare — cum ar fi monedele antice — le face deosebit de atractive pentru rețelele implicate în activități de spălare a banilor la nivel internațional.

În februarie 2023, Grupul de Acțiune Financiară Internațională a publicat un raport^[18] care evidențiază riscurile asociate cu spălarea banilor (SB) și finanțarea terorismului (FT) în sectorul artei și antichităților și include o serie de bune practici care au fost utilizate de către țări pentru a aborda provocările cu care se confruntă și care au rolul de a ajuta actorii din mediul public și privat să identifice activitățile ilicite asociate riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului pe piața de artă și antichități.

Acest raport elaborat de Grupul de Acțiune Financiară Internațională reprezintă prima analiză dedicată spălării banilor și finanțării terorismului în contextul artei, antichităților și altor bunuri culturale. Documentul subliniază necesitatea ca diverse jurisdicții să își îmbunătățească conștientizarea și înțelegerea riscurilor asociate acestor piețe, oferind în același timp recomandări pentru atenuarea vulnerabilităților identificate.

Conform rapoartelor anuale The Art Basel and UBS Global Art Market Report pentru anii 2022^[19], 2023^[20], 2024^[21], 2025^[22] între anii 2021 și 2024, piața globală de artă a traversat o perioadă de redresare post-pandemică, urmată de o stagnare și apoi de o contracție semnificativă în 2024. În timp ce segmentul de lux (vânzările de lucrări de artă cu prețuri de peste 10 milioane USD) a fost afectat de incertitudinile economice și

[18] <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-Terrorist-Financing-Art-Antiquities-Market.pdf>

[19] <https://d2u3kfw92fzu7.cloudfront.net/Art%20Market%202022.pdf>

[20] <https://theartmarket.artbasel.com/download/The-Art-Basel-and-UBS-Art-Market-Report-2023.pdf>

[21] <https://theartmarket.artbasel.com/download/The-Art-Basel-and-UBS-Art-Market-Report-2024.pdf>

[22] <https://theartmarket.artbasel.com/download/The-Art-Basel-and-UBS-Art-Market-Report-2025.pdf>

geopolitice, segmentele de prețuri mai mici (vânzările de lucrări sub 50.000 USD) au demonstrat o reziliență notabilă. Vânzările online au atins un vârf în 2021 (13,3 miliarde USD), dar au scăzut ușor în anii următori, stabilizându-se la 15% din totalul pieței în 2024. Piața americană a rămas dominantă (cu o cotă globală de 43%), iar în Europa liderul pieței este Regatul Unit (cu o cotă globală de 18%), urmată de Franța (cu o cotă globală de 7%).

An	Valoare totală estimată	Variație anuală	Observații principale
2021	65,1 miliarde USD	+ 29% față de 2020	Redresare puternică post-pandemie, impulsionată de vânzările online și revenirea târgurilor de artă.
2022	67,8 miliarde USD	+ 4% față de 2021	Creștere moderată, susținută de segmentul de lux și de revenirea piețelor majore.
2023	65 miliarde USD	- 4% față de 2022	Scădere determinată de incertitudini economice și geopolitice; creștere a volumului tranzacțiilor cu 4%.
2024	57,5 miliarde USD	- 12% față de 2023	Contractie semnificativă, în special în segmentul de lux; stabilitate în segmentele de prețuri mai mici.

Sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale se confruntă cu riscuri semnificative în contextul global, din cauza caracteristicilor sale opace și transnaționale. Această piață este favorabilă spălării banilor și finanțării terorismului, având un regim de reglementare divers și adesea insuficient la nivel global. Tranzacțiile anonime, posibilitatea efectuării de plăți mari în numerar, flexibilitatea prețurilor și natura complexă a sectorului fac ca operele de artă să fie atractive pentru utilizarea în scopuri ilicite. Pe lângă aceste caracteristici, obiectele de artă și bunurile culturale pot fi ușor transferate între jurisdicții, adesea fără a atrage atenția, ceea ce facilitează spălarea banilor și alte activități infracționale.

În acest context global, au fost identificate următoarele vulnerabilități asociate comerțului cu artă și bunuri culturale:

1. Lipsa transparenței în tranzacții: tranzacțiile cu artă se pot desfășura într-un cadru opac, fără informații clare și verificabile despre identitatea cumpărătorilor și vânzătorilor. Această lipsă de transparență pot facilita utilizarea obiectelor de artă pentru a ascunde originea ilicită a fondurilor, deoarece operele pot fi achiziționate și revândute prin intermediari, în numerar sau prin jurisdicții offshore.
2. Manipularea valorii obiectelor de artă: obiectele de artă pot fi ușor supraevaluate sau subevaluate, având în vedere lipsa unor standarde obiective de preț. Această caracteristică poate permite transferul de sume importante de bani sub aparența unor tranzacții legitime, permițând astfel disimularea veniturilor din activități ilegale sau transferul disimulat de active.
3. Necunoașterea provenienței obiectelor: bunurile culturale și operele de artă, pot proveni din surse ilegale, cum ar fi zone de conflict sau colecții furate. Lipsa documentației clare privind proveniența și istoricul deținătorilor anteriori facilitează introducerea pe piață a acestor obiecte și legalizarea posesiei acestora prin tranzacții succesive.
4. Lipsa reglementării și supravegherii sectorului: în multe jurisdicții, sectorul comerțului cu artă nu este suficient de reglementat în materie de combatere a spălării banilor și finanțării terorismului. Absența unor obligații clare de conformitate pentru comercianți – precum măsurile de cunoaștere a clientelei (KYC) sau raportarea tranzacțiilor suspecte – reduce capacitatea autorităților de a detecta și preveni activitățile ilicite.
5. Traficul ilicit de bunuri culturale la vamă: obiectele culturale pot face obiectul traficului internațional și vândute pe piața neagră. Aceste bunuri pot proveni din săpături ilegale, furturi din muzee sau zone de conflict, fiind folosite ca sursă de finanțare pentru activități infracționale sau teroriste.
6. Declararea incorectă a valorii bunurilor culturale: o vulnerabilitate adiacentă este subevaluarea sau supraevaluarea intenționată a bunurilor culturale în documentele vamale, pentru a evita taxele și impozitele sau pentru a justifica legal fonduri obținute ilegal. Această practică afectează atât integritatea pieței, cât și veniturile fiscale ale statului.
7. Legătura cu criminalitatea organizată: s-a constatat că traficul de artă este uneori gestionat sau facilitat de rețele de criminalitate organizată, care utilizează obiecte culturale ca mijloc de stocare a valorii, colateral sau monedă de schimb în activități infracționale (inclusiv droguri, arme sau persoane).
8. Răspândirea obiectelor furate pe “piața neagră” : obiectele de artă furate pot intra în circuitul pieței prin vânzări private, licitații sau intermediari. Odată ce acestea dobândesc un istoric aparent legitim al provenienței, recuperarea lor devine extrem de dificilă, iar adevărata sursă a obiectului este practic ștersă.

Riscul transfrontalier se referă la vulnerabilitățile generate de natura internațională a comerțului cu opere de artă și bunuri culturale. Acest tip de risc apare atunci când obiectele de valoare circulă între diferite jurisdicții, adesea cu regimuri de reglementare și standarde de transparență inegale. Lipsa unui cadru armonizat la nivel global facilitează spălarea banilor, transferul ilicit al fondurilor, traficul de bunuri culturale și evitarea obligațiilor fiscale sau de conformitate. Aceste practici pot fi dificil de identificat și sancționat din cauza limitărilor în cooperarea transfrontalieră și a lipsei unor instrumente eficiente de urmărire a provenienței și traseului bunurilor.

Concluzie: Sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile, în contextul global, prezintă unele riscuri în materia de SB/FT, din cauza caracteristicilor sale opace și flexibile, precum tranzacțiile anonime și plățile mari în numerar, evidențiate de organisme internaționale de profil. Aceste vulnerabilități sunt exploatate de infractori pentru a masca proveniența ilicită a fondurilor. În acest context, este esențială implementarea unor reglementări mai stricte, a unei conștientizări mai bune a riscurilor și a unor măsuri de control mai eficiente.

II.2.4. Riscurile identificate la nivel național

Identificarea și evaluarea riscurilor în materia prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, asociate sectorului comerțului cu opere de artă și bunurile culturale, a fost realizată pe baza datelor colectate prin chestionare, informațiilor furnizate de autoritățile naționale competente și a informațiilor disponibile din surse deschise, incluzând surse internaționale relevante. Conform abordării standardizate în materie de evaluare a riscurilor, aceste riscuri au fost clasificate în patru categorii principale: riscuri privind clienții, riscuri privind produsele și serviciile, riscuri de conformitate și riscuri privind tranzacțiile.

Riscuri privind clienții

Evaluarea sectorială a riscurilor a evidențiat o serie de caracteristici privind clientela entităților care desfășoară activități specifice comerțului cu opere de artă și bunuri culturale, cu implicații directe asupra nivelului de risc de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

Conform datelor colectate, toate entitățile respondente (100%) au declarat că deservește persoane fizice, ceea ce confirmă caracterul individual al cererii pe piața opere de artă. În același timp, 87,5% dintre entități oferă servicii și societăților înregistrate în România, iar 50% și societăților înregistrate în alte jurisdicții.

Un procent de 54,17% din respondenți deservește asociații, fundații, federații, iar în cazuistica analizată apar și autorități și instituții publice, PFA-uri sau fonduri de investiții în artă. Această diversitate a tipologiilor de clienți sugerează o complexitate crescută a relațiilor comerciale și o nevoie mai accentuată de aplicare a măsurilor de cunoaștere a clientelei, în funcție de specificul fiecărei categorii.

Diversitatea tipologiilor de clienți sugerează o complexitate crescută a relațiilor comerciale și o necesitate mai mare de aplicare a măsurilor adecvate de cunoaștere a clientelei, în funcție de specificul fiecărei categorii. Este relevant de menționat că niciuna dintre entități nu a indicat deservirea fiduciilor sau a altor construcții juridice similare, ceea ce reduce riscul opacității proprietății, dar nu îl elimină complet, având în vedere că unele entități au clienți și din alte jurisdicții.

Analiza răspunsurilor referitoare la proveniența geografică a clienților a relevat un grad semnificativ de internaționalizare a clientelei, deși România rămâne principala sursă a clienților, cu 95% din clienți provenind din țară, restul clientelei provenind din

țară, restul clientelei provenind din diverse țări europene și non-europene. Totodată, au existat și situații în care entitățile respondente au menționat și un număr limitat de clienți (de exemplu cate un client) care provin din jurisdicții aflate sub monitorizarea organismelor internaționale, precum Croația, Bulgaria și Liban. Printre cele mai frecvente țări de proveniență s-au evidențiat Regatul Unit, Spania, Germania, Franța, Italia, Statele Unite, etc.

Referitor la structurile complexe de proprietate ale clienților persoane juridice, majoritatea entităților nu au identificat astfel de cazuri în perioada 2021–2024, iar aproximativ 70% dintre respondenți au raportat un procent de 0%. Alți respondenți fie nu au completat informația, fie au menționat că nu dețin date relevante, ceea ce sugerează absența unor proceduri standardizate pentru evaluarea structurii de proprietate. Totuși, o entitate a raportat anual prezența a 2-3 companii cu structuri complexe de proprietate, ceea ce ar semnaliza vulnerabilități în ceea ce privește transparența și identificarea beneficiarilor reali. Într-o altă situație, întreagul portofoliu de clienți a fost asociat cu structuri complexe, ceea ce poate reflecta specificitățile segmentului de clienți, cum ar fi implicarea în tranzacții internaționale sau utilizarea de vehicule investiționale. Chiar dacă astfel de cazuri sunt rare, ele justifică aplicarea unor măsuri de due diligence riguroase, mai ales pentru entitățile care operează cu clienți internaționali sau din jurisdicții cu risc ridicat.

În ceea ce privește clienții cu statut de persoană expusă public (PEP), procentul clienților care au calitatea de persoană expusă public (PEP) a fost, în general, foarte scăzut în perioada 2021–2024. Valoarea medie anuală agregată raportată de entitățile respondente variază între 0,54% în 2021 și un maxim de 1,26% în 2023, urmat de o scădere la 0,64% în 2024. Cea mai mare parte a entităților au raportat 0% sau nu au completat acest indicator, ceea ce poate reflecta fie inexistența unor astfel de clienți în portofoliu, fie lipsa unor proceduri clare de identificare a statutului PEP.

De asemenea, câteva entități au declarat că deservește autorități și instituții publice, fonduri de investiții în artă sau instituții academice, ceea ce adaugă o dimensiune suplimentară de responsabilitate în gestionarea riscurilor reputaționale și operaționale.

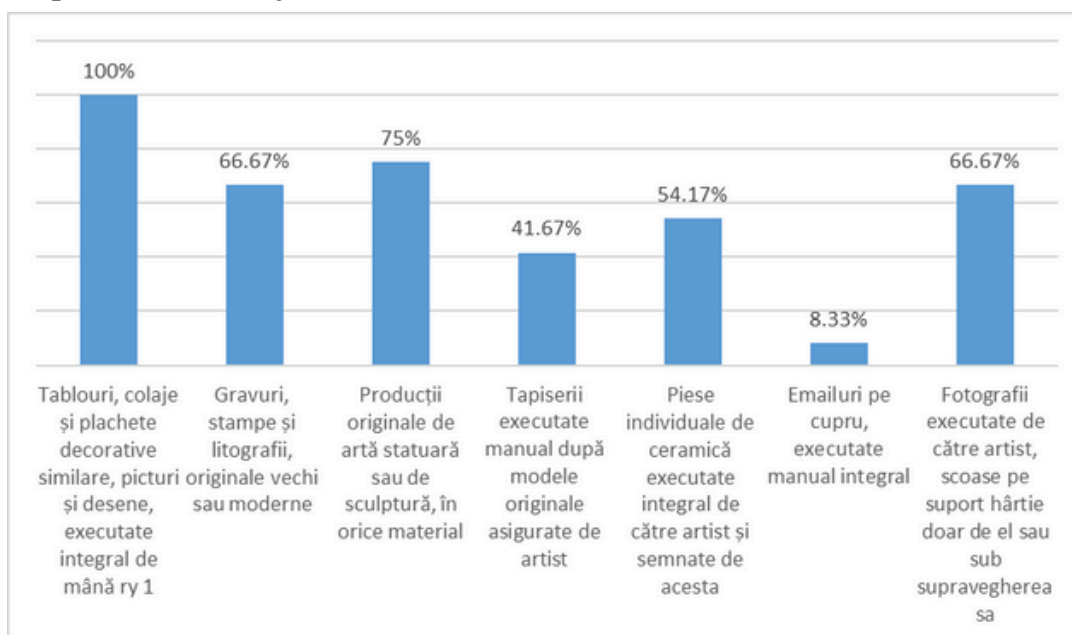
Cu toate acestea, câteva entități au declarat ponderi mai ridicate (ex. 1,3% – 3,48% în anumite cazuri), ceea ce indică faptul că există o categorie de operatori care interacționează frecvent cu persoane cu funcții publice importante sau membri ai familiilor acestora. În astfel de situații, amenințările asociate corupției, influenței politice sau conflictelor de interese ar putea fi mai pronunțate și necesită aplicarea unor măsuri sporite de due diligence, în conformitate cu legislația în materie.

Concluzie: Riscul asociat clientelei în sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale este mediu, deși există o diversitate a tipologiilor de clienți, majoritatea sunt persoane fizice din România. Riscurile legate de clienți din jurisdicții cu risc ridicat sunt limitate, iar structurile complexe de proprietate sunt limitate, dar necesită o atenție suplimentară.

Riscuri privind produsele și serviciile

În sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile, riscurile asociate produselor și serviciilor furnizate derivă atât din natura obiectelor tranzacționate, cât și din particularitățile modului în care sunt comercializate și intermediare. Pe baza răspunsurilor entităților evaluate, au fost identificate mai multe direcții relevante de risc.

Potrivit răspunsurilor oferite, entitățile chestionate desfășoară activități de comercializare și/sau intermediere pentru următoarele categorii de produse, conform procentelor prezentate mai jos:

În contextul actual, nu există metode universal recunoscute care să permită o estimare obiectivă și consecventă a valorii produselor artistice. Prețul acestora este stabilit, de regulă, în funcție de reputația artistului, cererea de piață sau prin negociere directă și licitație. Aceste particularități deschid posibilitatea unor supraevaluări intenționate, care pot facilita integrarea fondurilor cu proveniență nejustificată. Totodată, subiectivitatea asociată valorii unei opere de artă poate îngreuna analiza economică a tranzacției și detectarea unor potențiale anomalii.

Produsele din acest sector – în special obiectele de artă mică, gravurile, fotografiile, ceramica – sunt ușor de transportat și vândut, inclusiv în afara cadrului formal. Această caracteristică le face atractive în procesul de stratificare a fondurilor și sporește riscul utilizării în scheme de spălare a banilor transfrontalieră.

În absența unor mecanisme de cunoaștere a clientelei și a monitorizării eficiente a tranzacțiilor, aceste piețe pot facilita tranzacțiile ilegale, prin utilizarea de intermediar și prin lipsa transparenței identității vânzătorilor sau cumpărătorilor finali. Este esențial ca entitățile din acest sector să implementeze proceduri stricte de due diligence și să colaboreze strâns cu autoritățile pentru a identifica și a preveni utilizarea obiectelor culturale în scopuri ilegale.

Concluzie: Riscul asociat produselor și serviciilor din sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri culturale mobile provine din natura subiectivă a evaluării produselor și din ușurința cu care acestea pot fi transportate și vândute în afaceri informale. În contextul național, riscul este considerat moderat, având în vedere că majoritatea tranzacțiilor nu implică sume mari sau complexe, iar activitățile de risc ridicat sunt limitate. Absența unor mecanisme eficiente de cunoaștere a clientelei și monitorizare a tranzacțiilor crește vulnerabilitățile, dar aplicarea unor proceduri stricte de due diligence și colaborarea cu autoritățile pot limita semnificativ aceste riscuri.

Riscuri privind conformitatea

Gradul de conformitate cu obligațiile legale în materie de cunoaștere a clientelei, raportare și instruire a personalului variază semnificativ între entitățile analizate, ceea ce conturează un risc structural important la nivelul sectorului. Din analiza răspunsurilor reiese că majoritatea entităților (83%) efectuează verificări online sau prin platforme digitale privind datele de identificare ale clientului, iar 50% aplică verificări la sediu.

În ceea ce privește evaluarea riscurilor legate de clienți, doar 33,3% dintre entități efectuează verificări pentru a stabili calitatea de persoană expusă public (PEP), iar 12,5% verifică sursa fondurilor clientului, ceea ce indică lacune în măsurile de due diligence. De asemenea, doar 16,67% din entitățile analizate efectuează verificări suplimentare pentru clienții din jurisdicții cu risc ridicat și 12,5% o fac pe baza scorului de risc al clientului.

În ceea ce privește actualizarea datelor clienților, jumătate dintre entități (50%) revizuiesc informațiile clienților doar la fiecare tranzacție cu valoare ridicată, în timp ce doar 12,5% dintre entități actualizează informațiile cel puțin o dată pe an. Un procent similar de 12,5% actualizează datele doar în cazul unor schimbări semnificative în portofoliul clientului. Aceasta sugerează că actualizarea periodică a datelor este o practică nesigură, ceea ce poate duce la date de identificare învechite, afectând capacitatea entităților de a evalua riscurile în mod corect.

Un aspect important de menționat este faptul că în perioada supusă evaluării, respectiv 2021–2024, nu au fost transmise rapoarte de tranzacții suspecte sau în numerar. De asemenea, majoritatea entităților nu au indicat indicatorii de suspiciune („red flags”) identificați în tranzacții și pe baza cărora au evaluat necesitatea transmiterii unui raport de tranzacții suspecte către ONPCSB. În plus, peste jumătate dintre entități nu au desfășurat niciun program de pregătire a personalului, iar instruirea existentă este adesea sporadică și limitată la participarea la sesiuni organizate de autorități.

Pe componenta de instruire, peste jumătate dintre entități nu au desfășurat niciun program de pregătire a personalului. Instruirea, acolo unde există, este sporadică sau limitată la participarea la sesiuni organizate de autorități. Doar un procent redus (12,5%) a declarat că organizează sesiuni interne sau webinarii tematice. Acest aspect accentuează vulnerabilitatea sectorului la erori de conformitate și la lipsa unei reacții adecvate în fața tranzacțiilor suspecte.

De asemenea, mai mult de jumătate dintre entitățile evaluate (58,33%) au declarat că la nivelul entității au desemnat o persoană cu responsabilități în aplicarea Legii nr. 129/2019, în timp ce 41,67% nu au desemnat o astfel de persoană, ceea ce sugerează o structură de control intern mai puțin clar definită în multe dintre aceste entități.

În ansamblu, nivelul scăzut de formalizare a proceselor de cunoaștere a clientelei, lipsa unor proceduri clare de actualizare a datelor și instruire, precum și numărul redus de raportări indică un risc de conformitate care, deși semnificativ, nu este de nivel înalt. Această situație poate afecta capacitatea entităților de a identifica, evalua și raporta în mod eficient riscurile asociate spălării banilor și finanțării terorismului, dar riscul general privind conformitate sector rămâne moderat, nefiind consistent pentru întregul sector.

Concluzie: Sectorul comerțului cu opere de artă și bunuri mobile culturale a relevat un risc de conformitate la un nivel mediu, caracterizat de variabilitatea proceselor de cunoaștere a clientelei și de raportare, lipsa unor proceduri clare și instruirea personalului care este adesea nesistematică.